

ПРОЕКТ: ХИДРОЕЛЕКТРАНА „БОШКОВ МОСТ“

Акционен план за животна средина и социјални аспекти

Подготвено од: **ГЕИНГ КуК**

Јули, 2011

Акционен план за животна средина и социјални аспекти Хидроелектрана „Бошков Мост“

Европската банка за обнова и развој („ЕБОР“ или „Банката“) ја разгледува можноста да обезбеди финансиска поддршка на Електрани на Македонија АД (ЕЛЕМ), компанија во државна сопственост чија основна дејност е производство на електрична енергија. Целта на заемот е да се поддржи изработка на главен проект, изградба и работа на 70-мегаватна хидроелектрана, во близина на Бошков Мост на Мала Река и на неколку од нејзините притоки, во западниот дел на Македонија. Проектот е познат како Хидроелектрана „Бошков Мост“ (ХЕ). Просторот каде што ќе се гради хидроелектраната во најголем дел е на територијата на општина Маврово-Ростуше, а мал дел на општина Дебар. Значаен дел од проектот се наоѓа во југо-западниот дел на Националниот Парк Маврово.

ЕЛЕМ подготви и објави Студија за оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти (СОВЖССА), во која се опишува Проектот и природните и човечките ресурси, кои би можеле да бидат засегнати од проектот, и ги проценува можните влијанија врз нив. Студијата беше подготвена врз основа на барањата од македонското законодавство и Политиката за животна средина и социјални аспекти на Банката и придружните барања за изведување, од 2008 година. Во Студијата се опишани серија на акции кои треба се преземат за да се спречат, контролираат или да се намалат потенцијалните значајни влијанија, кои се опишани во овој Акционен план за животна средина и социјални аспекти и да се вклучат заинтересираните страни. Барањата да се избегнат и контролираат можните влијанија се опишани во Планот на активности за животна средина и социјални аспекти, кој ќе биде дел од финансискиот договор помеѓу ЕБОР и ЕЛЕМ. ЕЛЕМ ќе подготвува годишни извештаи за реализацијата на бараните активности, а ЕБОР може да врши ревизија или на друг начин да ги оценува истите за време на изградбата и работата на Проектот.

Табелата дадена подолу го сочинува Акциониот план за животна средина и социјални аспекти¹ (АПЖССА). Во неа се идентификуваат бараните активности, основата на барањата, времето на реализација на активностите и критериумите кои треба да покажат дали целите за кои се спроведуваат активностите се постигнати. Спроведувањето на сите активности се обврска на ЕЛЕМ². Кога други компании реализираат активности врз основа на договор, ЕЛЕМ ќе биде одговорен тие договорни страни да бидат усогласени со барањата на АПЖССА. Се очекува ова да се постигне со вклучување на такви барања во договорите и поддоговорите и со директно надгледување и супервизија од ЕЛЕМ, по потреба.

Како што е договорено од страните, овој документ може да биде ревидиран од време на време, за периодот на реализација на Проектот. Промените не смее да ги повредат македонските закони, ниту барањата на ЕБОР во однос на животната средина и општествените аспекти.

¹ За потребите на Акциониот план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), „изградба“ ги вклучува сите активности на подрачјето за подготовка и изградба на различни компоненти на хидроелектраната, вклучувајќи ги браната, зафатите, тунелите, патиштата, доводниот канал, одводната вада, доводиот канал, преносните линии, просторите за чување на машини и материјали, работничките кампови и др; „работа“ значи работењето и одржувањето на сите објекти со единствена намена на производство и пренос на електричната енергија; и „изведбата на проектот“ го вклучува периодот на изградба и работа на електраната.

² Онаму каде што со АПЖССА се предвидува акција од страна на ЕЛЕМ, тоа може да се толкува како барање што се однесува на инженер или друг субјект на сопственикот назначен да го застапува ЕЛЕМ со цел да се обезбеди согласност на сите активности на изградба и работење со елементите на овој План.

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор барањето	на време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
0	Поднесување извештај за животната средина, социјалните аспекти, здравјето и безбедноста, вклучувајќи го статусот на секој елемент од Акциониот план за животната средина и социјални аспекти (АПЖССА) и други договорени активности.	ЕБОР	- На секои шест месеци за време на изградбата - На годишно ниво, за време на оперативната фаза	Поднесување на извештаите во согласност со временската рамка
1	PR 1: Управување со животната средина и социјалните аспекти			
1.1	Подготовка и имплементација на интегриран систем за управување со животната средина, социјалните аспекти, и систем за управување со безбедноста при работа и здравјето, еквивалентни на ISO 9000, ISO 14001, и OHSAS 18001	Најдобри практики ЕБОР PR 1	- Да се развијат системите пред оперативната фаза - Да се имплементира во текот на целата оперативна фаза	- Системите се воведени од квалификуван консултант, кадарот е обучен, системите се имплементирани. - Известување за статусот во секој извештај до Банката
1.2	Назначување и делегирање на лице, одговорно за следење на безбедноста при работа и здравјето, кое ќе одговара директно на раководителот на градилиштето и потоа на раководството на ЕЛЕМ.	Најдобри практики ЕБОР PR 2	За цело време во конструктивната и оперативната фаза	Назначување на квалификуван официјален претставник
1.3	Назначување и делегирање на лице кое ќе биде одговорно за придржувањето кон барањата за заштита на животната средина и за социјалните аспекти, кое ќе одговара директно на раководителот на градилиштето и потоа на раководството на ЕЛЕМ.	Најдобри практики ЕБОР PR 1	За цело време во конструктивната и оперативната фаза	Назначување на квалификуван официјален претставник
1.4	Да се воспостави и имплементира правна рамка и постапки за надзор над извршувањето на задачите од страна на изведувачот во однос на заштитата на животната средина, безбедноста при работа и	Најдобри практики ЕБОР PR 1	- По склучување на договори/ поддоговори - Пред почне работата на изведувачот	Извештаи до Банката за: - Опис на програмата и статус на одобрување - Најважни аспекти на

³ Деловите кои треба да се испраќаат до Банката, ќе бидат презентирани во полугодишни и годишни извештаи според барањата на точка), доколку не е поинаку утврдено.

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА),
Хидроелектрана Бошков Мост

Бр.	Активност	Извор на барањето	време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
	<p>здравјето и социјалните аспекти за време на изградбата, вклучувајќи ги следниве минимални барања:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во договорите да се вклучат соодветните барања од ПАЖССА и други законски барања, вклучувајќи го барањето за обука на кадарот/раководството. - Определување на јасни задачи во ЕЛЕМ за надзор на изведувачот на Бошков Мост. - Редовна контрола на проектната област и градежните кампови на изведувачите. - Извештаи од изведувачот за извршувањето со доволно податоци за вклучување во извештаите за ESHS до Банката и да му се овозможи на ЕЛЕМ да утврди дали се потребни корективни мерки. - Верификација на обуката и професионалниот кредибилитет на раководителот и кадарот на изведувачот одговорни за безбедност при работа и здравје. 			<p>реализацијата на задачите (состаноци, инспекциски посети и сл.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Обука - Краток преглед од страна на изведувачот (на ниво на изведувач и на ниво на усогласеност со проектот) во насока на краток преглед на остварувањата за заштита на животната средина и заштита на професионалното здравје и безбедност
1.5	<p>Да се обезбедат сите дозволи и одобренија (од Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за транспорт и врски, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Управата на Националниот Парк Маврово и други надлежни институции) и да се известува за усогласеноста со истите.</p>	<p>Национално законодавство ЕБОР PR 1</p>	<p>Пред започнување на било каква активност, за која се бара дозвола или овластување</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Сите дозволи и овластувања се добиени, - Извештаите се поднесени до надлежните тела, согласно барањата, - Извештаи за усогласеност се доставени до Банката.
1.6	<p>Да се подготват планови за вонредни состојби, кои како минимум ќе вклучат реагирање при поплави, пожари, истекувања, тешки повреди или фатални</p>	<p>ЕБОР PRs 1, 2, 4 Најдобри практики</p>	<p>Планови пред градење (пожари, повреди/смртни случаи, истекувања и др.) и</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ревизија и одобрување на плановите од надлежните органи.

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор барањето	на време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
	ситуации и други состојби кои би можеле реално да се појават за време на проектниот циклус или може да предизвикаат катастрофални влијанија доколку се појават.		работа (рушење на брана и сл.)	<ul style="list-style-type: none"> - Известување до Банката за статусот на планирање и евентуални дополнувања. - Консултација и координација со локалните власти и заедници. - Известување до Банката, веднаш по презементата активност за справување со вонредни состојби.
1.7	Да се имплементира Планот за управување и мониторинг на животната средина и социјалните аспекти, што е дел од ОВЖССА.	ЕБОР PRs	За време на градежната и оперативната фаза во целост, како што е предвидено во Планот за управување и мониторинг на животната средина и социјалните аспекти	<ul style="list-style-type: none"> - Извештај за значајните работи од спроведување на активностите
2	PR 2: Работници и услови за работа			
2.1	<p>Подготовка и имплементација на План за безбедност при работа и здравје (БРЗ) за да се водат сите активности на градилиштата за време на подготовката на просторот, градежните активности и работењето. Исто така, да се бара план на изведувачот за придржување кон барањата. Барањата да вклучат (но не да бидат ограничени на):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Анализа на опасноста поврзана со секое работно место и со секоја задача и соодветна контрола за сите активности, - Обезбедување на заштитна опрема, барања за користење на заштитната опрема и спроведување 	ЕБОР PR 2	<ul style="list-style-type: none"> - ЕЛЕМ изработува план, пред градежните работи, - Изработката на Планот на изведувачот пред почнување на градежните активности, 	<ul style="list-style-type: none"> - Поднесување и одобрување на планот на ЕЛЕМ, од независен експерт за безбедност при работа и здравје (БРЗ) пред градежната фаза. - Поднесување на планот за безбедност при работа и здравје (БРЗ) на изведувачот и прифаќање од ЕЛЕМ. - Известување на Банката за работи од областа безбедност при работа и здравје, вклучувајќи и статистика за

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор барањето	на време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
	<p>на таквите барања.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Обука за безбедност на целиот персонал, на нивниот јазик, со опфат на опасностите поврзани со нивните работни места. - Проверка и одобрување на плановите за безбедност при работа и здравје на изведувачот, кои мора да ги исполнуваат истите стандарди како оние од планот на ЕЛЕМ. - Надзор над спроведувањето на барањата за безбедност при работа и здравје од страна на изведувачот, вклучувајќи и задолжително известување. - Водење статистика за инциденти, вклучувајќи вкупно работно време, изгубено работно време при инциденти, исл. 			<p>инциденти и обука (за вработените на ЕЛЕМ и на изведувачот). Извештај до Банката во моментот на поголеми инцидентни и/или смртни случаи</p>
2.2	<p>Поддршка на локалната работна сила преку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Обезбедување реални информации за можностите за вработување, со транспарентни практики на примање на работа. - Конкурси за сите отворени работни места. - Вработување на локална работна сила секаде каде што е можно: воспоставување и исполнување на цели за вработување на локални жители, земајќи ја предвид потребата за обука за работните места на неопределено време. - Исплата на плати најмалку еднакви со просечната плата за слични работни места во регионот. - Градежните кампови мора да ги исполнуваат условите на македонските прописи и да 	<p>Македонско законодавство ЕБОР PR 2 Најдобри практики</p>	<p>Пред избор на работна рака и пред изградба на работничките кампови</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Условите во работничките кампови се во согласност со условите на ЕБОР (PR) и меѓународната најдобра пракса - Извештаи до Банката на полугодишно и годишно ниво.

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор барањето	на време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
	обезбедуваат соодветни услови за загревање, туширање и готвење.			
2.4	Развивање на формален механизам за поплаки вработените и за изведувачите и информирање на работниците за начинот на неговото користење, на јазиците на работниците.	ЕБОР PR 2	Се подготвува и се спроведува пред фазата на изградба и низ градежната и оперативната фаза.	- Поднесување до Банката (заедно со првиот извештај под точка број 0) на постапка за жалби, за разгледување и одобрување. - После тоа, извештај до Банката за жалбени постапки од работниците и решавањето на истите.
3	PR 3: Спречување и намалување на загадувањето			
3.1	- Подготовка и спроведување на План за управување со отпад за сите не-земјани отпадоци, вклучувајќи хемикалии, горива, масла, градежен отпад, шут, комунален отпад и обезбедување на управување со отпадот надвор од локацијата од страна на лиценцирани компани и на простор на кој е дозволено одлагање.	Македонски закони ЕБОР PRs1, 3 Најдобри практики	- Подготвено: пред почетокот на изградбата - Имплементирано: за време на градежната и оперативна фаза	Подготовка: - Проверка и/или одобрување на планот од надлежните институции, како што себара, - Барање сите изведувачи да се придржуваат кон барањата Извештај до Банката за статусот на планот и одобрување, Имплементација: - Целиот отпад е управуван во согласност со одобриениот план, - Извештаи до ЕЛЕМ од сите изведувачи за количините и типовите на отпад како и управувањето на сите

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор барањето	на време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
				<ul style="list-style-type: none"> фракции на цврст отпад, - Извештаи до Банката за за количините и типовите на отпад како и управувањето на сите фракции на цврст отпад, - (од ЕЛЕМ и сите изведувачи) - Известување до надлежните институции, како што се бара во дозволите. - Извештај до Банката и релевантните институции за сите инциденти и реакции (за поголеми инциденти, веднаш по појавата)
3.2	<p>Подготовка и спроведување на План за транспорт и управување на отпадот од ископ на тунелот и другите места за ископ, кој ќе вклучува, најмалку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Времено одлагање на локацијата, кое треба да биде сведено на минимум и на сигурна локација, - Транспортирање во согласност со планот за управување на сообраќајот (точка 4.1) - Максимално искористување на инертниот отпад како материјал за исполнување, во бетонот или на друг начин, според претходно одобрение - Одлагање на сигурна и одобрена локација надвор од Националниот Парк Маврово, освен евентуално одложување на дното од резервоарот или искористување како материјал за градење / санација 	Најдобри практики ЕБОР PR 3	Пред ископот на тунели, кои генерираат отпад	<ul style="list-style-type: none"> - Проверка и одобрување на планот за управување од надлежните институции (за управување со отпад, транспорт, локални надлежни органи и управата на Националниот Парк), - Извештај до Банката за одобрување на Планот и неговата имплементација, вклучувајќи ги и количините на отпад со кои се ракува и управува, методи на управување и друго. - Известување до надлежните институции, како што е побарано.

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор на барањето	време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
3.3	<p>Подготвување на план за управување со квалитетот на воздухот, за да се контролира прашина од градежните работи и емисиите од возилата. Планот треба н да вклучи најмалку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Периодичен мониторинг на видливата прашина близу до градежните локации / сообраќајници - Примена на мерки за намалување на прашина, според потребите, во суви/прашливи услови (вода, чакал, итн); - Одржување на возилата / опремата во исправна состојба; - Почитување на ограничувањата на брзината утврдени во Планот за управување со сообраќајот (точка 4.1); - Покривање на товарите, според потребата, за да се спречи емисија на прашина. 	Македонско законодавство, ЕБОР PR 3 Најдобри практики	<ul style="list-style-type: none"> - Подготвено: пред почетокот на градба - Имплементирано: за време на градежната фаза 	<p>Поднесено до надлежните институции за проверка, како што е потребно</p> <p>Известување до Банката за резултатите од мониторингот и опис на контролата на прашина/активности за намалување на прашина</p>
3.4	<p>Да се подготви План за контрола на ерозијата и седиментот за сите подрачја каде што ќе се наруши тлото за време на градењето, во согласност со добрата меѓународна практика.</p>	Македонско законодавство ЕБОР PR 3 Најдобри практики	<ul style="list-style-type: none"> - Подготвено: пред почетокот на градба - Имплементирано: за време на градежната фаза 	<ul style="list-style-type: none"> - Да се минимизира ерозијата во водотеците, - Проверка на Планот од надлежните институции, како што се бара во дозволите, - Поднесување на планот до Банката, со првиот Извештај за животна средина и безбедност, - Извештај до Банката за најважните работи од Програмата за контрола на ерозијата.

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор на барањето	време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
3.5	Обезбедување на подвижни тоалети или други средства, според потребата, за собирање на санитарни отпадоци, на сите работни локации. Одведување на отпадната вода за соодветен третман, согласно барањата на надлежните органи.	Македонско законодавство ЕБОР PR 3 Најдобри практики	- За време на градежната и оперативната фаза	- Нема недозволен испуштања, - Нема испуштање на нетретирана санитарна отпадна вода, - Извештај до Банката за инцидентни испуштања.
3.6	Да се испуштаат седименти низводно, само во време на високи протоци на водата во водотеците.	Македонско законодавство ЕБОР PRs 3,6 Европската рамковна директива за води (WFD) Најдобри практики	Како што е потребно, за време на оперативната фаза	- Овластување од надлежни институции; - Нема испуштање на седименти без одобрение; - Минимални зголемувања на суспендирани цврсти честички, низводно; - Извештај до Банката за чистење на седиментите (времетраење, протоци, проценети количини на седименти и т.н)
3.7	Управување/одлагање на седиментите, физички отстранети од резервоарот и/или од зафатите, единствено по претходно одобрение од надлежните органи.	ЕБОР PR 3 Најдобри практики	Како што е потребно, за време на оперативната фаза	- Потврда за одобрување од институциите, - Нема нелегално одлагање на седиментот, - Извештај до Банката за чистење на седиментот и негово одлагање (од каде потекнува седиментот, количини, управувачки методи и локација).
3.8	Подготовка и спроведување на Програма за расчистување и отстранување на вегетацијата, најмалку вклучувајќи:	Македонско законодавство ЕБОР PR 3 и 6	- Подготвено: пред почетокот на расчистување на земјата, - Имплементирано: за	- Проверка на Планот од Управата на Националниот Парк Маврово и другите одговорни институции,

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор на барањето	време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
	<ul style="list-style-type: none"> - Површината за расчистување на земјиштето да се сведе на минимум, - Да се испланира и да се спроведува контрола на ерозијата веднаш по нарушувањето на земјиштето (точка 3.4), - Отпочнување со градежните активности, веднаш после расчистувањето, - Отстранување на вегетацијата од областа која ќе биде поплавена и нејзино соодветно користење/одлагање, - Внимателно управување со дрвесината и другата сува вегетација, за да се спречат опасности од пожари. 	Најдобри практики	време на градежната фаза.	- Извешај до Банката за подготовка на планот и за управување со вегетацијата.
3.9	<p>Подготовка и спроведување на програма за мониторинг на квалитет на водата, која ќе вклучи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мониторинг на вкупни суспендирани честички низводно од сите градежни активности, чии резултати ќе се користат за соодветна модификација на контролата на ерозијата и методите на градење, - Визуелно надгледување на видливата заматеност на водата низводно од градежните активности, со соодветна активност за намалување на матноста како последица од ерозијата, - Мониторинг на растворениот кислород во акумулацијата и доколку е потребно да се преземат активности за спречување на развој на анаеробни услови во истата. 	EBRD PR 3 Најдобри практики	<ul style="list-style-type: none"> - За Време на градење: неделно вкупни суспендирани честички и дневно контрола на матноста - За време на оперативната фаза: Контрола на растворен кислород 	<ul style="list-style-type: none"> - Континуирани записи за вкупни суспендирани честички и матноста, за време на градењето, - Известување за резултатите до надлежните институции, како што се бара во дозволите. - Краток извештај за вкупно растворените супстанции и растворен кислород во водите, до Банката, заедно со преземените активности за контрола суспендираните честички и растворениот кислород.
4	Здравје, безбедност и сигурност на заедницата			

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА),
Хидроелектрана Бошков Мост

Бр.	Активност	Извор на барањето	време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
4.1	<p>Да се подготват и да се применуваат, и да се бара изведувачот да применува постапки за заштита на здравјето и безбедноста на луѓето, кои треба да содржат (но не да бидат ограничени на):</p> <ul style="list-style-type: none"> - План за управување со сообраќајот за сите возачи и оператори со опрема (ограничување на брзина, обука, правци кои треба да се следат, избегнување на чувствителни подрачја) - Известување на јавноста за градежните зафати кои ќе се одвиваат во близина на места отворени за јавноста, - Обезбедување според потребите, за да се спречи неовластен пристап до локациите каде ќе се одвиваат активностите, со соодветна обука на чуварите, - Известување до локалните власти и жителите од населените места во близина, пред поголемите активности и сообраќај, особено кога тие вклучуваат минирање, - Известување/поставување знаци/бариери за опасности, за да се спречи пристап до областите каде се врши минирање или се чуваат компоненти под напон и другите опасни делови, вклучувајќи ги одводната вада и областите подложни на брза промена на нивото на водата. - Да се направат максимални напори за да се сочуваат пристапните јавни патишта до селата отворени за цело време и да се обезбедат реално навремени информации за било какво времено затаварање на истите. 	ЕБОР PR 4 Најдобри практики	<ul style="list-style-type: none"> - Да се подготват постапки: пред почетокот на поголемите работи - Имплементација во текот на изградбата 	<ul style="list-style-type: none"> - Консултација со локалните власти за сообраќајот, известувањата и др. - Консултација со надлежните институции за сообраќај во врска со Планот за сообраќај, - Поднесување на планот до ЕБОР, заедно со првиот извештај (под точка 0) - Известување до Банката за управувањето со сообраќајот, безбедноста, други активности, вклучувајќи и било каков инцидент/несреќи каде е инволвирана јавноста.
4.2	Да се утврдат и да се применуваат правила за	ЕБОР PR 4	За време на постоење на	- Нема сериозни инциденти

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор на барањето	време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
	однесувањето на работниците, кога комуницираат со жителите и посетителите за да се превенираат негативни влијанија.	Најдобри практики	работничките кампови и вработувањето на работници, кои не се со место на живеење во областа.	помеѓу локалното население и локалното население, - Консултација со локалните власти во врска со соодветното однесување и контрола на истото, - Известување до Банката за сите инциденти.
4.3	Подготовка на Програма за мониторинг и контрола на бучавата, за да се намали вознемирувањето, надвор од местото на создавање на истата	Македоснки закони ЕБОР PRs 3 и 4	- Да се подготви план: пред градењето - Да се следи: како што се бара во Планот - Имплементација на Планот: За време на градењето.	Известување до Банката за следењето и мерките за намалување на бучавата/вибрациите.
5	PR 5: Експропријација на земјиште, принудно раселување и економска компензација			
5.1	Во консултација со засегнатите лица, да се подготви, а потоа и да се имплементира детален План за експропријација на земјиште и компензација, базиран на постојната Рамка, со спроведување на детално испитување на вредноста на засегнатите куќи и површини, матрица на правата и опис на висината на компензацијата на заменетото добро.	Македоснки закони ЕБОР PR 5	- Да се финализира Планот: пред да се преземе било каква мерка за експропријација или компензација - Имплементација на Планот: После прифаќање од ЕБОР	- Проверка и прифаќање на Планот од страна на ЕБОР - Сите преселувања, експропријација на земјиште или компензации, се направени согласно Планот, - Извештај до Банката за статусот на експропријација на земјиштето и компензацијата.
6	PR 6: Заштита на биолошката разновидност и одржливо управување со природните ресурси			
6.1	Подготовка и спроведување на континуиран мониторинг на (1) испуштања во водотеците под браната и под секој зафат и (2) количина на	ЕБОР PR 6	Континуирано за време на работа/оперативна фаза.	- Проверка и одобрување на Планот од независен експерт, - Записи од континуирани

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор барањето	на време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
	зафатена вода на секој зафат.			податоци за висина на протокот. - Известување до Банката за усогласеност со минималните нивоа на проток и известување за било каква отстапување.
6.2	Подготовка и спроведување на сеопфатна програма за био-мониторинг, вклучувајќи ги рибите (особено македонската поточна пастрмка, <i>Salmo marmoratus</i>), водните макро безрбетници и водните живеалишта во сите засегнати водотеци (низводно и возводно од сите проектни објекти, на секоја локација каде се мери протокот). Податоците мора да бидат доволни за да се утврди основната постојна состојба и да се идентификуваат промените како последица од проектните активности.	Македонски закони ЕБОР PR 6 Најдобри практики	- Да се подготви мониторинг план и да се формира база на податоци: пред градбата, - Имплементација на Планот: како што се бара во Планот, за време на конструктивната и првите пет години од фазата на работа.	- Формирање на голема база на податоци за состојбата на флората, фауната и живеалиштата, доволно добра да овозможи евалуација на влијанијата врз главните рецептори. - Извештаи до надлежните институции, како што се бара во добиените дозволи, - Извештај до Банката за статусот на Програмата за мониторинг и распоредот на активностите.
6.3	Да се назначат независни експерти да спроведат независна евалуација на програмите за мониторинг на протокот (точка 6.1) и биомониторинг (6.2) и резултатите од нив за да се одредат влијанијата врз водните биотопи и доколку е потребно да препорачаат промена на минималниот проток и/или на други оперативни параметри.	ЕБОР PR 6 Најдобри практики	- Пред почетокот на оперативната фаза и после тоа после секој периодичен извештај за мониторинг (точка 6.1 и точка 6.2)	- Евалуационен извештај од експертот, имплементација на предложените промени (доколку е потребно), - Поднесување на експертски извештаи да Банката, вклучувајќи ги и предложените промени на количините минимален проток или други оперативни параметри.

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор на барањето	време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
6.4	Одвојување на горниот слој на почвата од подповршинските материјали, површинската вегетација, и други отпадоци и негово одложување на обезбедени локации. Заштита на складиштата со покривање, вклучувајќи и растителна покривка (автохтони тревести растенија) доколку е потребно заради заштита од ерозија и сушење.	Македоснки закони ЕБОР PR 6 Најдобри практики	<ul style="list-style-type: none"> - Да се препокрие и раздвои: при почетното интервенирање на земјиштето - Одлагање: до повторната употреба, за време на реставрација/санација 	<ul style="list-style-type: none"> - Во најголема мера да се направи обновување на површинската почвена покривка - Извештај до Банката за обновување и одлагање на површинската покривка
6.5	Подготовка и спроведување на план за санација на земјиштето зафатено со градежните работи, вклучувајќи контрола на ерозијата во поглед на замена на горниот слој, повторно засадување на автохтони растенија и т.н. После рехабилитацијата, да се спроведува мониторинг додека природната покривка не се обнови.	Македоснки закони ЕБОР PR 6 и 3 Најдобри практики	<ul style="list-style-type: none"> - Да се подготви план: пред првата градежна сезона, - Имплементација на планот: кога ќе заврши активностата или нема планирано други активности за подолго време, - Следење: после рехабилитацијата/обновувањето, се додека постојаната прекривка не се оформи. 	<ul style="list-style-type: none"> - Доставување на планот за реставрација/враќање во првобитна состојба до Управата на Националниот Парк Маврово и (како што ќе биде побарано) до надлежните институции, за проверка/одобрување, - Реставрацијата со автохтони растенија - Извештај до надлежните институции, вклучувајќи го и Националниот Парк Маврово и до Банката за активностите за обновување/рехабилитација и успешноста на истото.
6.6	Да се утврдат и да се применуваат правила за работниците за забрана за лов, риболов, сечење на дрвја, освен кога е дозволено со дозвола за таа намена.	Македоснки закони ЕБОР PR 6	За време на градежната и оперативната фаза	<ul style="list-style-type: none"> - Нема кршење на правилата за ловење, риболов, сечење на дрвја, - Нацрт правилата се достапни за Националниот Парк Маврово и локалните власти за

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор барањето	на време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
				пргледување и сугерирани промени, - Извештај до Банката за преземените акции да се контролира однесувањето на работниците, вклучувајќи и инциденти.
6.7	Одржување на минималниот биолошки проток (биолошкиот минимум) во сите водотеци, во секое време.	Македонски закони ЕБОР PR 6	За време на оперативната фаза	- Извештај до Банката за секое отстапување од минималните количини проток (траење, проток, причина).
6.8	Да се подготви и да се спроведува план за мониторинг за популацијата на дивиот костен и живеалиштата долж Гарска Река, вклучувајќи : - Главните статистички податоци и услови за репрезентативните примероци од различна старост и локалитет - Најмалку месечни нивоа на подземните води долж најмалку три пресеци на реката каде што расте дивиот костен. - Податоците треба да бидат доволни за да го карактеризираат сезонските подземни нивоа на водата и здравствената состојба на видовите.	ЕБОР PR 6	Да се подготви план: рано во планирањето на градбата - Следењето да се оцени основата (точка 6.6): на месечно ниво, најмалку една година пред почнувањето на оперативната фаза - Следење за да се оцени влијанието: месечно, како што е утврдено во планот, одлуката за да се промени честотата или да заврши следењето да биде согласно точка 6.9.	- Извештај до Банката за статусот на планот за и неговата имплементација (не се бараат податоци туку повеќе индикација дека мониторингот се врши согласно Планот).
6.9	Оценка на резултатите од програмата за мониторинг за дивиот костен (точка 6.8) Доколку се утврди дека намалените нивоа на вода го загрозуваат интегритетот на популацијата на дивиот костен, да	ЕБОР PR 6	- Пред оперативната фаза: проценка да се одреди адекватноста на добиените основни податоци	- Извештај до Банката за резултатите од проценката и промените на минималните протоци.

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор на барањето	време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
	се предложат и да се спроведуваат потребните промени во минималните протоци за време на критичните периоди.		- Оперативна фаза: проценка на влијанијата и можните менувања на програмата/проток на годишно ниво,	
6.10	Да се подготви и да се спроведува план за обновување на пределот за сите елементи на проектот (точка 6.5)	Македонски закони ЕБОР PR 6 и 4 Добри практики	- Да се комплетира за секоја посебна област/елемент пред завршување на градбата за тој елемент.	- Успешна имплементација на Планот, - Извештај за комплетирање на секој локалитет до релевантното министерство и Управата на Националниот Парк.
8	PR 8: Културно наследство			
8.1.	Подготвување на План за управување со културното наследство, кој ќе ги опфаќа фазата на изградба и оперативната фаза на проектот, со цел да се заштити локалното културно наследство од негативните влијанија на проектните активности и да се унапреди заштитата на културното наследство со посебен осврт на заштитените локалитети и уметнички дела	Закон за културно наследство (Службен Весник на РМ бр. 20/04 и 115/07) и ЕБОР PR 8	- Подготвување на рамка пред отпочнување на градежните активности. - Изработени детални планови пред отпочнување на потребните активности.	- Разгледување и одобрување на планот од страна на Министерството за култура (ако е потребно), верските заедници, и ЕБОР
8.2	Утврдување на постапка за постапување при случајно археолошко откритие и примена на истата од страна на сите градежни оператори и ЕЛЕМ	Македонски закони ЕБОР PR 8 Најдобри практики	- Изготвување на процедурата - пред отпочнување на градежните активности. - Имплементација на процедурата - во тек на градежни активности	- Доказ за успешно користење на постапката од 100% од случајни наоди - Извештај на Министерството во случај на наоѓалиште. - Известување до Банката за развојот на процедурите, работата и резултати

Акционен план за животна средина и социјални аспекти (АПЖССА), Хидроелектрана Бошков Мост				
Бр.	Активност	Извор на барањето	време на реализација	Цел и критериум за евалуација на успешна реализација ³
8.3	Ангажирање на надворешни експерти за изработка на детален план за релокација на гробиштата и црквата Св. Света Параскева. По одобрување од страна на ЕБОР, се спроведува планот.	Македоснки закони ЕБОР PR 5 Најдобри практики	- Изготвување на план пред било кепреместување - Имплементација на планот по одобрување од страна на ЕБОР.	- Преглед и одобрување на планот од страна на Министерството за култура (ако е потребно), верските заедници и ЕБОР - Преместување на гробишта и црква во согласност со планот - Известување до Банката за статусот на одобрувања и преместувања
10	PR10: Вклучување на засегнатите страни			
10.1	Спроведување на Планот за вклучување на засегнати страни, вклучувајќи го механизмот за поплаки и информирање на властите и жителите за големите градежни активности (видете ја точката 4.1)	ЕБОР PR 10 Најдобри практики	Во текот на изградбата и работата	- Известување до Банката за активностите поврзани со консултација, вклучувајќи го системот за жалби и поплаки - Известување до Банката за сите жалби кои се добиени и начинот на кои се разрешени
10.2.	Редовно известување на на засегнатите заедници за текот на спроведувањето на мерките предвидени во оваа ОВЖССА.	ЕБОР PR 10 Најдобри практики	Полу-годишно за време на изградбата и на годишно ниво во текот на работењето	- Известување до Банката за градежните активности